

prístup k právnej realite začlenený do historicky konkrétneho sociálneho kontextu. Treba znovu konštatovať, že bez akéhokoľvek vonkajšieho „vnašania“ „čisto“ sociologického prístupu poskytuje výrazné svedectvo nielen o prednostiach, ale i nevyhnutnosti dynamickej interpolácie sociologickej metódy a sociologických, resp. sociálnopsychologických elementov do oblasti tak citlivej na seba-menšie formalistickopozitivistické tendencie.

Práca obsahuje bohatý poznámkový aparát a rusko-anglický preklad obsahu plniaceho takto funkciu resumé hlavných myšlienok celej práce. Vzhľadom i na svoje mimoprávne kvality mala by sa stať predmetom štúdia a ďalších podnetov i v oblasti sociologického marxistického myslenia.

Otakar Mošner

### Sociologický průzkum bytové výstavby v Bernu

Bächtold R.: *Der moderne Wohnungs- und Siedlungsbau als soziologisches Problem — Deutung einer empirischen Untersuchung in der Stadt Bern*, Basel, Kirschgarten — Druckerei A. G. 1964, 214 str., 88 tab., čet. lit.

Tato disertační práce je motivována obecným poznáním, že až do nedávné doby se sociologické aspekty v architektonických a urbanistických konceptech řešily spíše citově a podle vlastních osobních zkušeností. Vědecky podložené zjištění způsobů bydlení a vůbec života lidí, pro něž je výstavba určena, je tudíž (jako podklad pro architektury a urbanisty) základním účelem průzkumu, široce rozebíraného v nadepsané knize.

Pokud jde o metodu a rozsah práce, je i pro tento průzkum příznačné — stejně jako pro řadu obdobných průzkumů provedených v západních zemích —, že používá hospodárných, až skromných prostředků a způsobů, volí si značně malý tzv. reprezentativní vzorek, který podrobně rozebírá, a vyvozuje závěry do velké šíře různých hledisek. Proti kladu přesně vymezeného předmětu zkoumání vystupuje zde nebezpečí příliš deduktivních závěrů.

Do šetření byly zahrnuty byty dostavěné v Bernu v letech 1955—1959, s vyloučením bytů o jedné místnosti (ústředním bodem průzkumu je totiž rodina, pro kterou jsou uvažovány byty nejméně o dvou místnostech), a z technických důvodů byly z šetření vyňaty i rodinné domky. Teoretická základna průzkumu se takto omezila na 5146 bytových jednotek o dvou nebo více místnostech; pro úsporu času a nákladů byl pak vlastní průzkum omezen na reprezentativní vzorek 200 bytových jednotek, který se nakonec v důsledku odpadnutí řady bytových jednotek během průzkumu zmenšil na 160.

Průzkum provedlo deset středoškolských studentek po jednodenním školení. Vhodnost dotazníku byla přezkoumána desítkami pokusnými pohovory, podle nichž pak byl pů-

vodní dotazník upraven. Pohovory si vyžádaly v průměru jedné až dvou hodin v jednom bytě. Správnost zjištěných údajů byla namátkově přezkoušena kontrolním pohovorem.

Kniha je rozdělena na čtyři rozsahem nestejně části. Po stručném úvodu do problematiky sídlištní a bytové výstavby, v němž se autor odvolává na zásady ražené ve známé Athénské chartě CIAM (Mezinárodní kongres moderní architektury z roku 1933), vytýčuje první část v obecné úvaze možnosti, úkoly a meze sociologického průzkumu jako pomocné disciplíny pro plánování sídlišť a přechází k popisu metody použité pro vlastní průzkum (stanovení reprezentativního vzorku pro dotazníkovou anketu) a k vylíčení celkové bytové situace v městě Bernu. I zde se bytový standard v posledních desetiletích v průměru podstatně zvýšil, a to v důsledku jak nové výstavby, tak rekonstrukce starých bytů; přesto však výstavba těžko udržuje krok se vzrůstajícími požadavky na bydlení. V roce 1960 připadlo v Bernu na jednu obytnou místnost 0,99 obyvatel a na jeden byt 2,95 obyvatel. V ploše bytů nevykazuje vývoj podstatný vzestup. Pokud jde o počet místností, je zřetelná a charakteristická převaha bytů o třech pokojích, které snižují podíl bytů o větším počtu obytných místností.

Vlastní výsledky průzkumu jsou obsaženy a rozvedeny ve druhé a třetí části, přičemž druhá část seznamuje se zjištěními vztahujícími se k dispozičním a funkčním otázkám bytu, domu i širšího obytného komplexu, kdežto ve třetí části jsou zpracovány vlastní ryze sociologické aspekty.

Kuchyně byla v 34 % bytů pod 6 m<sup>2</sup>, v 41 % bytů 8 či více m<sup>2</sup>. Převiřovala jednotnost výměry kuchyně; projekty nebraly v úvahu ani velikost bytu, ani početnost rodiny, ani příslušnost k určité společenské vrstvě. 63 % domácností s pěti a více členy se musí spokojit s kuchyní o ploše do 7 m<sup>2</sup>. 35 % dotazovaných projevilo nespokojenost s tímto stavem. Kuchyně jako doplňkové obytné místnosti používalo (podle její velikosti) 56 až 89 % domácností; dokonce i v bytech o čtyřech či více pokojích používalo kuchyně k tomuto účelu 67 % domácností.

Z obývacích pokojů a jídelen (oddělených podle obou účelů nebo kombinovaných „obývacích jídelen“) byla téměř polovina v rozmezí od 16 do 20 m<sup>2</sup>; jen 22 % obytných místností měřilo alespoň 26 m<sup>2</sup>. 73 % obyvatel projevilo s výměrou spokojenost, 18 % bylo toho názoru, že „to ujde“, 9 % spokojeno nebylo. Průzkum se konkrétně zabýval i způsobem použití obývacího pokoje.

U ložnic vycházel průzkum ze zásady, že umístění dětí různého pohlaví od 12 let výše ve společné ložnici (autor doporučuje tuto hranici podle možnosti ještě snížit) se považuje za závadné. Z tohoto hlediska byly zjištěny závady jen u 2 % vyšetřovaných případů.

Trí čtvrtiny zaměstnaných mužů ztrácí cestou do práce méně než 20 minut (Bern má 160 000 obyvatel, vzdálenosti napříč měs-

